

Styrdokument

17.2.2025

VN/5274/2025-STM-2

☐	Föreskrift
☒	Anvisning
☐	Rekommendation

Bestämmelser som behörigheten att utfärda föreskrifterna/a-nvisningarna grundar sig på
Reglemente för statsrådet 22 §, 262/2003
Målgrupper
Välfärdsområdena, HUS-sammanslutningen, Helsingfors stad
Giltighetstid
17.2.2025 – tills vidare

Anvisning: Skyddsmekanismerna i lagstiftningen om kundavgifter

Bakgrund och syfte

Statsrådet utfärdade den 3 oktober 2024 en förordning (543/2024) om ändring av förordningen om klientavgifter inom social- och hälsovården (912/1992, *klientavgiftsförordningen*). Genom ändringen av förordningen har man höjt de maximibelopp för klientavgifter som det föreskrivs om i klientavgiftsförordningen, i huvudsak inom primärvården och den specialiserade sjukvården. Höjningen av maximibeloppen ger välfärdsområdena, Helsingfors stad och HUS-sammanslutningen en möjlighet att ta ut uppskattningsvis 150 miljoner euro mer i kundavgifter per år. Den offentliga ekonomin har balanserats genom att i motsvarande grad minska välfärdsområdenas finansiering i enlighet med lagen om välfärdsområdenas finansiering.

Målet var att rikta avgiftshöjningarna så att konsekvenserna för låginkomsttagarna blir så ringa som möjligt. Trots det bedömer man att antalet kunder med låga inkomster, som kan få svårigheter att klara av klientavgifterna på grund av höjningarna, kommer att öka. Enligt tidigare undersökningar kan höjningar av kundavgifter påverka uppsökandet av vård särskilt inom primärvården. Grundlagsutskottet har i sin tolkningspraxis konstaterat att det faktum att det allmänna ska tillförsäkra var och en tillräckliga social- och hälsovårdstjänster har den viktiga dimensionen att klientavgifterna inte får vara så höga att de som behöver tjänsterna inte kan utnyttja dem (GrUU 8/1999 rd). Grundlagsutskottet har också konstaterat att de avgifter som tas ut för social- och hälsovården inte får leda till att de som behöver tjänsterna blir tvungna att tillgripa stöd för sin oundgängliga försörjning enligt 19 § 1 mom. i grundlagen (t.ex. GrUU 21/2016 rd).

Syftet med anvisningen är att betona att lagstiftningen erbjuder skyddsmekanismer som kan användas för att säkerställa att avgifterna inte försätter tjänsterna utom räckhåll för dem som behöver dem. Utöver de skyddsmekanismer som är förpliktande enligt lagstiftningen innehåller anvisningen även social- och hälsovårdsministeriets rekommendationer till välfärdsområdena om hur de kan säkerställa

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Social- och hälsovårdsministeriet

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PB 33
00023 Statsrådet

Sjötullsgatan 8
Helsingfors

0295 16001
+358 295 16001

0295 163 415
+358 295 163 415

kirjaamo.stm@gov.fi
stm.fi/sv

att kundavgifterna inte orsakar oskäligt svåra situationer för kunderna eller hur de med genomtänkta praktiska metoder kan stödja kundernas möjligheter att klara av avgifterna.

I Finland kan en person oberoende av sin betalningsförmåga söka sig till vård, och avgiften för vården tas ut i efterhand.

Skyddsmekanismerna i lagstiftningen om kundavgifter

Avgiftstaket för kundavgifterna

Enligt lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992), *klientavgiftslagen*), kan det för välfärdsområdets social- och hälsovårdstjänster tas ut en avgift hos den som använder tjänsten, om inte något annat föreskrivs genom lag. Enligt 2 § 1 mom. i klientavgiftslagen får den avgift som tas ut för tjänsten vara högst lika stor som kostnaderna för tjänsteproduktionen. Enligt 2 mom. i samma paragraf kan det genom förordning av statsrådet föreskrivas om den högsta avgiften för tjänsten, och att en avgift ska bestämmas enligt betalningsförmågan. Bestämmelser om avgifternas maximibelopp ska utfärdas genom klientavgiftsförordningen. Välfärdsområdena beslutar självständigt om avgifternas storlek inom de ramar som föreskrivs i lagstiftningen om kundavgifterna.

I 6 a § i klientavgiftslagen föreskrivs om ett avgiftstak för kundavgifterna. När avgiftstaket har uppnåtts är de tjänster som taket gäller i regel avgiftsfria för kunden till slutet av kalenderåret i fråga. Syftet med det avgiftstak som begränsar uttagandet av avgifter är att säkerställa en skälig avgiftsbörda för användarna av social- och hälsovårdstjänsterna. Höjningen av kundavgifterna betyder att avgiftstaket kommer att uppnås snabbare och för flera människor.

Enligt den gällande lagen ska kunden själv följa upp när avgiftstaket uppnås. När avgiftstaket har uppnåtts ska välfärdsområdet ge kunden ett intyg över detta. I samband med delreformen av klientavgiftslagen (RP 129/2020 rd) införde man i klientavgiftslagen en skyldighet att anteckna på fakturan huruvida den avgift som tas ut räknas in i avgiftstaket. Om avgiften räknas in i avgiftstaket ska det på fakturan dessutom informeras om att kunden själv måste kontrollera när avgiftstaket har uppnåtts. Syftet med den nya bestämmelsen var att det ska vara lättare för kunderna att följa upp avgiftstaket. Till fakturan ska också bifogas en anvisning om hur man begär omprövning i fråga om avgiftstaket. Om beloppet av de avgifter som kunden betalat under kalenderåret för de tjänster som ingår i avgiftstaket överskrider avgiftstaket, har kunden rätt att få tillbaka det belopp som överskrider taket. Ansökan om återbetalning av avgifter ska i regel göras under det kalenderår som följer efter det år då avgiftstaket överskreds, annars går kunden miste om sin rätt till återbetalning.

Enligt lagen har välfärdsområdet rätt att samla in sådan data som är nödvändig för uppföljningen av kundernas avgiftstak. Välfärdsområdena har även trots sekretessbestämmelserna rätt att få de uppgifter som är nödvändiga för uppföljningen av kundernas avgiftstak av offentliga och privata tjänsteproducenter. Efter det att avgiftstaket uppnåtts får välfärdsområdena inte ta ut avgifter för de tjänster som ingår i avgiftstaket, med undantag för den så kallade avgiften för uppehälle för vård eller service inom kortvarig sluten vård. Även om det är kunden som är skyldig att följa upp avgiftstaket, har man ansett att välfärdsområdena vid behov bör ha en möjlighet att kontrollera att de uppgifter som kunden gett är korrekta, så att de kan fullgöra sin skyldighet när det gäller att inte ta ut avgifter efter det att avgiftstaket uppnåtts. (RP 129/2020 rd, s. 70.)

Att följa upp sitt avgiftstak kan vara svårt för en del kundgrupper. Kunderna kan vara i en ojämlik ställning om de har svårt att följa upp avgiftstaket eller inte får hjälp av någon närstående. Huruvida det finns förutsättningar att föra över ansvaret för uppföljningen av avgiftstaket från kunden till en myndighet kommer att utredas senare i samband med reformen av klientavgiftslagen. Behoven att utveckla informationssystemen med tanke på detta har redan utretts.

Även om välfärdsområdena inte har en lagstadgad skyldighet att följa upp avgiftstaken, rekommenderar ministeriet att de enligt sina tillgängliga resurser och inom ramarna för vad informationssystemen möjliggör försöker ta i bruk metoder som gör det möjligt att informera kunderna om när avgiftstaket har uppnåtts. Detta förutsätter att välfärdsområdet får denna information innan kunden eller kundens företrädare själv måste göra något åt saken.

Nedsättning och eftergift av avgift

Klientavgiftslagens 11 § förpliktar välfärdsområdet att efterskänka eller nedsätta en avgift som fastställts för socialvårdsservice och en sådan avgift för hälsovårdsservice som bestämts enligt en persons betalningsförmåga till den del förutsättningarna för personens eller familjens försörjning eller förverkligandet av personens lagstadgade försörjningsplikt äventyras av att avgiften tas ut. Det välfärdsområde som ansvarar för att ordna tjänsterna kan besluta att även andra avgifter än de som

förutsätts enligt lagen kan efterskänkas eller nedsättas på ovannämnda grunder eller om det är befogat med beaktande av vårdsynpunkter.

I klientavgiftslagen har det skrivits in att nedsättning och eftergift av kundavgifter ska prioriteras i förhållande till utkomststöd. Genom bestämmelsen ville man öka kommunernas och de nuvarande välfärdsområdenas medvetenhet om deras skyldighet att lindra kundavgifterna och om grundlagsutskottets ståndpunkt enligt vilken en nedsättning av avgiften, slopande av avgiften helt eller efterskänkande av en redan påfordrad avgift alltid ska vara primära åtgärder i förhållande till utkomststödet. Syftet med bestämmelsen har inte varit att hindra kunden från att söka utkomststöd eller hindra beviljandet av utkomststöd förrän ett ärende som gäller nedsättning och efterskänkande av avgift avgörs. Till bestämmelsen fogades också en allmän informationsskyldighet som gäller nedsättning och efterskänkande av avgifter. Utgångspunkten är att avgifterna inte ska överföras till utkomststödet för betalning, utan i första hand ska välfärdsområdet göra en bedömning av nedsättning eller efterskänkande av kundavgiften, och utifrån bedömningen fatta ett beslut om lindring av kundavgiften.

Social- och hälsovårdsministeriet rekommenderar att välfärdsområdena följer 11 § i klientavgiftslagen och tillämpar möjligheten att efterskänka eller nedsätta även sådana jämnstora avgifter inom hälso- och sjukvården som inte med stöd av den gällande lagen omfattas direkt av skyldigheten att efterskänka eller nedsätta avgifter. Ministeriet anser att detta bör övervägas särskilt om avgiften och kundgruppen är sådan att det finns en stor risk för att avgifterna äventyrar förutsättningarna för personens eller familjens försörjning eller förverkligandet av personens lagstadgade försörjningsplikt.

Om välfärdsområdet beslutar att följa rekommendationen och lindra avgifterna, är det för att säkerställa beslutsfattandet och tydliga lindringsförfaranden viktigt att välfärdsområdesfullmäktige eller det behöriga organ som lyder under den fattar beslut även om tillämpningen av och grunderna för lindringsförfarandet. Välfärdsområdet bör också sörja för att det informeras och anvisas på ett tydligt sätt om tillämpningsområdet och förfarandet i fråga om lindringen i välfärdsområdet, så att förfarandet blir så tydligt och smidigt som möjligt för både kunderna och myndigheterna.

Beviljande av utkomststöd för kundavgifterna inom social- och hälsovården

Bedömningen av behovet av grundläggande utkomststöd görs av Folkpensionsanstalten med beaktande av klientens och familjens ekonomiska situation som en helhet. De så kallade jämnstora kundavgifterna inom social- och hälsovården utgör sådana utgifter som enligt lagen om utkomststöd ska beaktas när utkomststöd beviljas.

Folkpensionsanstalten anvisar kunder att i första hand ansöka hos välfärdsområdet om lindring av alla social- och hälsovårdsavgifter. Villkoret om lindring är ändå inget hinder för att utkomststöd kan beviljas för kundavgifter, inte heller i en situation där behandlingen av ett ärende som gäller nedsättning eller slopande av en avgift fortfarande pågår (RP 129/2020 rd, s. 92). På detta sätt tryggas minst den oundgängliga försörjning och omsorg enligt grundlagen som en person och familj behöver för ett människovärdigt liv.

Ett utkomststöd för en kundavgift som beviljats av FPA är inte en grund för att inte sätta ned eller återbetala avgiften, förutsatt att välfärdsområdet bedömt att det finns förutsättningar för att sänka avgifterna. En återbetalning av en kundavgift från välfärdsområdet kan senare beaktas som en inkomst som påverkar bedömningen av behovet för utkomststöd, förutsatt att kundavgiften tidigare har beaktats som en utgift vid beviljandet av det grundläggande utkomststödet.

Välfärdsområdet ska bevilja kompletterande utkomststöd för en persons eller familjs utgifter som ansetts behövliga på grund av särskilda behov eller förhållanden, i syfte att trygga försörjningen eller främja personens möjligheter att klara sig på egen hand. Med särskilda behov avses bland annat långvarigt utkomststöd och långvariga eller allvarliga sjukdomar. Innan kompletterande utkomststöd beviljas ska man först utreda rätten till grundläggande utkomststöd med FPA, och efter det överväger välfärdsområdet självständigt om det finns förutsättningar för beviljande av kompletterande utkomststöd. Det kompletterande utkomststödet kan fungera som en metod att minska kundens avgiftsbörda särskilt om det kan antas att behovet är kortvarigt och det inte finns förutsättningar att sänka eller slopa kundavgiften.

Kunderna behöver informeras bättre om kundavgifterna och skyddsmekanismerna

Det är välfärdsområdet som ansvarar för informerandet och anvisningarna när det gäller kundavgifter, nedsättningar och slopande av avgifter samt avgiftstak inom alla de social- och hälsovårdstjänster som hör till dess organiseringsansvar. Välfärdsområdet ska sörja för att kunderna får information som

är begriplig och lättillgänglig och vid behov hjälpa kunden i frågor som gäller kundavgifter, nedsättning eller slopande av avgifter samt avgiftstak.

Ministeriet rekommenderar också att välfärdsområdena ska utreda och i mån av möjlighet utnyttja de olika arrangemang och metoder som finns för avgifter och fakturor för användarna av social- och hälsovårdstjänster (t.ex. betalningsplaner, ändring av förfallodagar, olika betalningsalternativ), och att samtidigt beakta att kunderna ska ha så jämlika förutsättningar som möjligt att uträtta sina ärenden.

Mer information

Marjo Kekki, specialsakkunnig, fornamn.efternamn@gov.fi

Karin Viitanen, regeringssekreterare, fornamn.efternamn@gov.fi

Kanslichef Veli-Mikko Niemi

Specialsakkunnig Marjo Kekki

Sändlista

Välfärdsområdena
Helsingfors stad
HUS-sammanslutningen
Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab
Regionförvaltningsverken
Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira
Folkpensionsanstalten FPA

För kännedom

Social- och hälsovårdsminister Juuso
Minister för social trygghet Grahn-Laasonen
Kanslichef Veli-Mikko Niemi

VN/5274/2025-STM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: